

ALFACA II

Βελτιστοποίηση της υποδοχής και της φροντίδας των ασυνόδευτων παιδιών μέσω διαρθρωτικής αύξησης της ποιότητας και της ποσότητας της οικογενειακής φροντίδας

ΕΚΘΕΣΗ ΧΩΡΑΣ

Σύγχρονος σχεδιασμός οικογενειακής φροντίδας για ασυνόδευτα ανήλικα

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύγχρονος σχεδιασμός οικογενειακής φροντίδας για ασυνόδευτα ανήλικα

© Nidos και METAδραση, Απρίλιος 2019
Έκδοση: Stichting Nidos, Maliebaan 99, 3581 CH Utrecht, Ολλανδία
Συντάκτης: Άλβαρο Βαΐτσης
Γλωσσική επμέλεια (Ελληνικά): Γιάννα Αγγελοπούλου

Η παρούσα έκθεση χώρας για την Ελλάδα δημοσιεύτηκε στα πλαίσια του έργου ALFACA II (Φεβρουάριος 2018 - Ιούλιος 2019). Στόχος είναι η καθιέρωση της βιώσιμης φροντίδας την οικογένεια, στο Βέλγιο, την Κροατία, την Κύπρο, την Ελλάδα και την Ιταλία.

Το περιεχόμενο της παρούσας έκθεσης αντιπροσωπεύει μόνο τις απόψεις των συντακτών της και αποτελεί αποκλειστικά δική τους ευθύνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία ευθύνη για οποιαδήποτε ενδεχόμενη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

Συγχρηματοδοτείται από
το πρόγραμμα
«Δικαιώματα, Ισότητα και
Ιθαγένεια» (REC)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ALFACA	5
1. ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	6
1.1 Τρέχον εθνικό πλαίσιο στην Ελλάδα	6
1.2 Ανάλυση SWOT	9
1.3 Καλές πρακτικές στην Ελλάδα	10
1.4 Αδυναμίες της εναλλακτικής οικογενειακής φροντίδας στην Ελλάδα	11
1.5 Τρέχουσες ευκαιρίες	12
1.6 Συμμετοχή των παιδιών στην ανάλυση	12
2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	14
2.1 Εθνικό επίπεδο	14
2.2 Περιφερειακό και τοπικό επίπεδο	14
3. ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ	15
4. ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΔΟΣΗΣ	17
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	18
Κατάρτιση Alfaca στην Ελλάδα	18

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η έκθεση παρουσιάζει και αναλύει την τρέχουσα κατάσταση των υπηρεσιών ανάδοχης φροντίδας για ασυνόδευτα ανήλικα τρίτων χωρών στην Ελλάδα, εστιάζοντας στην εφαρμογή της από τη ΜΚΟ ΜΕΤΑδραση. Ως σημείο εκκίνησης, θα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη πρόβλεψη για την ανάδοχη φροντίδα και τους υπηκόους τρίτων χωρών, δηλαδή για τα ασυνόδευτα ανήλικα. Η έκθεση εστιάζει στις διαδικασίες και τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας που παρέχονται στους υψηλούς αριθμούς ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους ανήλικων που καταφθάνουν στη χώρα από τις αρχές του 2015. Επισημαίνει το γεγονός ότι το σύστημα είναι προσανατολισμένο στην κατεύθυνση της φροντίδας σε ιδρύματα, ενώ οι θέσεις σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας είναι περιορισμένες. Λαμβάνοντας υπόψη το διεθνώς αναγνωρισμένο δικαίωμα των παιδιών για ασφαλές περιβάλλον και στέγαση, η έκθεση παρουσιάζει το νομοθετικό πλαίσιο ανάδοχης φροντίδας στην Ελλάδα και τις θετικές προοπτικές του πρόσφατου Νόμου υπ' αριθμ. 4538/2018, «Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις». Ακόμα, εστιάζει στις πρακτικές των υπαρχόντων προγραμμάτων, όπως εφαρμόζονται από τη ΜΚΟ ΜΕΤΑδραση. Σύμφωνα με την ανάλυση SWOT της έκθεσης, η έλλειψη ενημέρωσης του κοινού σε συνδυασμό με τη διαδεδομένη, συνηθισμένη παρερμηνεία της ανάδοχης φροντίδας ως προοιμίου στην υιοθεσία θεωρούνται οι κύριες αδυναμίες, ενώ η πρόσφατη νομοθεσία για την ανάδοχη φροντίδα αντιμετωπίζεται ως μια ευνοϊκή ευκαιρία για την καθιέρωση ενός συστήματος αναδοχής ειδικά για τα ασυνόδευτα ανήλικα.

Οι προτάσεις που συζητήθηκαν περιλαμβάνουν τα εξής:

- Υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης εθνικής πολιτικής προστασίας του παιδιού για την προώθηση της ανάδοχης φροντίδας, και αυξημένη εφαρμογή περισσότερων μοντέλων με βάση την οικογενειακή φροντίδα.
- Δημιουργία πλαισίου για τη βέλτιστη δικτύωση και επικοινωνία όλων των φορέων υλοποίησης, με σκοπό τη διευκόλυνση του συντονισμού και των διαδικασιών.
- Ένα δομημένο σύστημα ανάδοχης φροντίδας, σχεδιασμένο συγκεκριμένα για τις περιπτώσεις ασυνόδευτων ανήλικων αποτελεί το πρώτο και πιο κρίσιμο βήμα προς την αμφισβήτηση των μεθόδων που εφαρμόζονται επί του παρόντος. Η παρακολούθηση της εφαρμογής ενός ανάλογου συστήματος, καθώς και η περαιτέρω ανάπτυξη μιας τυποποιημένης στρατηγικής προώθησης, με σκοπό την προσέλκυση οικογενειών, ακόμα και σε μικρή κλίμακα, πιθανώς να αποτελεί απαραίτητη διάσταση για κάθε είδους ξεκίνημα.

Η τελευταία ενότητα της έκθεσης περιλαμβάνει σχέδια δράσης και ενημέρωσης, με πίνακες που παρουσιάζουν τις απαραίτητες ενέργειες για την περαιτέρω, βιώσιμη εφαρμογή της ανάδοχης φροντίδας.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ALFACA

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της έκθεσης «Reception and Living in Families» («Υποδοχή και διαβίωση σε οικογένειες»)¹, η Ελλάδα θεωρείται μία από τις χώρες όπου, παρά την ύπαρξη νομικού πλαισίου που προβλέπει την τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες, δεν υπάρχει κανένα σύστημα που να αφορά συγκεκριμένα τις υποθέσεις ασυνόδευτων ανήλικων τρίτων χωρών. Παρά τον ιδιαίτερα αυξανόμενο αριθμό των ασυνόδευτων ανήλικων από την έξαρση της προσφυγικής κρίσης το 2015, οι κρατικές πολιτικές είναι προσανατολισμένες στην προσέγγιση της φροντίδας σε ιδρύματα, αναδεικνύοντας την ανάγκη για περισσότερες κατάλληλες εγκαταστάσεις φιλοξενίας για να ασυνόδευτα ανήλικα. Μόνο κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, όταν η κρίση άρχισε να αμβλύνεται ενώ το ζήτημα των περιορισμένων κατάλληλων δομών φιλοξενίας παρέμενε ανοιχτό, άρχισε η έννοια της ανάδοχης φροντίδας να κερδίζει κάποιο έδαφος παρόλο που δεν αποτελούσε ακόμα κοινή πρακτική ανάμεσα στους ιδιωτικούς και κρατικούς εμπλεκόμενους φορείς.

Στην Ελλάδα, η ανάδοχη φροντίδα οργανώνεται και καθορίζεται από το γενικό σύστημα μέριμνας, με τα ίδια κριτήρια και πρότυπα που ισχύουν για όλα τα παιδιά που ζουν στη χώρα, ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι δημόσιες και κρατικές υπηρεσίες είναι υπεύθυνες για την εφαρμογή της ανάδοχης φροντίδας, από τα πρώτα στάδια της προσέλκυσης μέχρι και την τοποθέτηση του παιδιού σε μια οικογένεια. Οι περισσότερες τοποθετήσεις ασυνόδευτων παιδιών γίνονται σε οικογένειες ελληνικής καταγωγής, παρά σε οικογένειες με το ίδιο εθνικό υπόβαθρο.

Όπως περιγράφεται στην έκθεση RLF, η Ελλάδα πρέπει να κάνει περισσότερα βήματα προς την προώθηση της ανάδοχης φροντίδας και να αμφισβητήσει την υπάρχουσα προσέγγιση της φροντίδας σε ιδρύματα. Οι επόμενες ενότητες της παρούσας έκθεσης εστιάζουν περισσότερο στις λεπτομέρειες της τρέχουσας εθνικής κατάστασης και της ανάδοχης φροντίδας για τα ασυνόδευτα ανήλικα στο ελληνικό πλαίσιο.

¹ Από τον Σεπτέμβριο του 2013 έως τον Μάρτιο του 2015, η Nidos (Ολλανδία) σε συνεργασία με την Υπηρεσία Αντιμετώπισης της Εμπορίας ανθρώπων του Ηνωμένου Βασιλείου (Counter Human Trafficking Bureau, CHTB) και τη Σουηδική Ένωση Τοπικών Αρχών και Περιφερειών (SALAR) διεξήγαγαν το πρόγραμμα RLF [«Reception and Living in Families» («Υποδοχή και διαβίωση σε οικογένειες»)], το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με σκοπό την ανάπτυξη γνώσης για την πρόβλεψη υποδοχής ασυνόδευτων ανήλικων από οικογένειες. Ο σκοπός του έργου ήταν η χαρτογράφηση της τρέχουσας πρακτικής και η προώθηση της υποδοχής των ασυνόδευτων ανήλικων από οικογένειες. Η τελική έκθεση για το έργο (έκθεση RLF) προσφέρει μια επισκόπηση της τότε πιο σύγχρονης φροντίδας ασυνόδευτων ανήλικων, με βάση την οικογένεια.

1. ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Τρέχον εθνικό πλαίσιο στην Ελλάδα

Ως ένα από τα σημαντικότερα σημεία εισόδου στην Ευρώπη για πρόσφυγες και μετανάστες, η Ελλάδα έχει δεχτεί πάνω από ένα εκατομμύριο άτομα από τον Ιανουάριο του 2015, με το 60% περίπου να είναι γυναίκες και παιδιά. Κατά τον Οκτώβριο του 2018, 4.100 άτομα έφτασαν δια θαλάσσης και 1.550 δια μέσου των χερσαίων συνόρων του ελληνικού κράτους². Η εκτίμηση της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ήταν 41.252 για το 2018.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες περίπου 67.100 πρόσφυγες και μετανάστες βρίσκονται επί του παρόντος στην Ελλάδα, εκ των οποίων οι 49.200 είναι στην ηπειρωτική Ελλάδα και οι 17.900 στα νησιά³. Στην ηπειρωτική Ελλάδα, φιλοξενούνται σε περίπου 25 τοποθεσίες (τύπου καταυλισμού και δομές φιλοξενίας) και σε ενοικιαζόμενες κατοικίες οι οποίες παρέχονται κυρίως από την Ύπατη Αρμοστεία σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση και άλλες ΜΚΟ. Επιπλέον, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες προσφέρει ένα πρόγραμμα στήριξης με μετρητά, το οποίο έχει ωφελήσει πάνω από 90.400 νοικοκυριά από τον Απρίλιο του 2017⁴ ενώ 53.400 άτομα έχουν επωφεληθεί από το πρόγραμμα στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας από το Νοέμβριο του 2015. Η κατάσταση είναι ακόμα πιο δύσκολη στα νησιά, όπου δεν υπάρχει αρκετή χωρητικότητα και επαρκείς υπηρεσίες για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο.

Ως αποτέλεσμα της παρατεταμένης παραμονής στην Ελλάδα των αιτούντων διεθνή προστασία, το καθεστώς προστασίας έχει τροποποιηθεί από «προστασία ανθρώπων σε μετακίνηση» σε προστασία ανθρώπων που βρίσκονται σε διαφορετικούς τύπους ελληνικών εγκαταστάσεων. Οι ανάγκες και οι κίνδυνοι ασφάλειας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με καθεστώς πρόσφυγα ποικίλουν ανάλογα με τις εγκαταστάσεις, την τοποθεσία, την εθνικότητα, το νομικό καθεστώς, την ευαλωτότητα και την ημερομηνία άφιξής τους στην Ελλάδα. Επιπλέον, όσο περισσότερο παραμένει αυτός ο πληθυσμός στην Ελλάδα, η πρόσβαση σε αποτελεσματικές διαδικασίες, τεκμηρίωση και υπηρεσίες ασύλου (π.χ. περίθαλψη, εκπαίδευση) γίνεται όλο και πιο σημαντική. Χωρίς αυτήν την πρόσβαση, είναι αδύνατο να διασφαλιστεί ένα ελάχιστο επίπεδο κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης.

Όσον αφορά τις πιο ευάλωτες ομάδες, όπως τα ασυνόδευτα και χωρισμένα από τις οικογένειές τους ανήλικα, η κατάσταση παραμένει σχετικά αβέβαιη σε ολόκληρη τη χώρα. Υπάρχει μόνο ένας

²Το ενημερωτικό δελτίο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την περίοδο 1-31 Οκτωβρίου 2018 είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/66993>

³ Id

⁴ Id

περιορισμένος αριθμός εκπαιδευμένων και έμπειρων επαγγελματιών που μπορούν έγκαιρα να αναλάβουν την ολοκληρωμένη προστασία των ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους ανήλικων. Ως αποτέλεσμα, η συνεχής και κατάλληλη παρακολούθηση των υποθέσεων είναι ελλιπής, και υπονομεύεται η πρόσβαση των παιδιών σε υπηρεσίες και στην άσκηση των δικαιωμάτων τους. Ένα επιπλέον ζήτημα στο θέμα της προστασίας των παιδιών είναι ο περιορισμένος αριθμός χώρων φιλοξενίας κατάλληλων για την ηλικία και το φύλο τους. Σύμφωνα με τα τελευταία δεδομένα, εκτιμάται ότι αυτήν τη στιγμή βρίσκονται στην Ελλάδα 3.680 ασυνόδευτα και χωρισμένα από τις οικογένειές τους ανήλικα. Ο αριθμός των διαθέσιμων θέσεων στις δομές μακροχρόνιας φιλοξενίας είναι 1.213, και ο αριθμός θέσεων σε ασφαλείς ζώνες ή ξενοδοχεία είναι 855. Σύμφωνα με το ΕΚΚΑ (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης), 736 και 1.009 ασυνόδευτα και χωρισμένα από τις οικογένειές τους ανήλικα έχουν τοποθετηθεί σε δομές βραχυχρόνιας και μακροχρόνιας φιλοξενίας αντίστοιχα, ενώ 1.935 δεν φιλοξενοούνται σε καμία από αυτές τις δομές, στελεχώνοντας τη λίστα αναμονής για μακροχρόνια ή μεταβατική φιλοξενία. Τα παιδιά σε αυτήν τη λίστα αναμονής μπορεί να βρίσκονται σε διάφορες τοποθεσίες, μεταξύ των οποίων κέντρα κράτησης, επίσημους ή ανεπίσημους καταυλισμούς ή βρίσκονται σε αστεγία υπό σκληρές συνθήκες, υπό τον κίνδυνο έκθεσης σε κακοποίηση ή εκμετάλλευση.

Αναφορικά με την ανάδοχη φροντίδα στην Ελλάδα, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, επί του παρόντος, δεν υπάρχει επίσημη τεκμηρίωση του ακριβούς αριθμού των υποψήφιων ανάδοχων γονέων στη χώρα. Μια ευνοϊκή εξέλιξη έλαβε χώρα στις 16 Μαΐου 2018, όταν το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψήφισε τον Νόμο υπ' αριθμ. 4538/2018 «Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις»⁵. Αυτός ο νόμος θα εξεταστεί στις ακόλουθες ενότητες της παρούσας έκθεσης (βλ. ενότητα 2). Επίσης αποτελεί μία ευκαιρία για παροχή και ρύθμιση λύσεων στα προαναφερόμενα κρίσιμα προβλήματα.

Σε γενικές γραμμές, η ανάδοχη φροντίδα στην Ελλάδα επιτηρείται από τις Δημόσιες Αρχές Προστασίας του Παιδιού (π.χ. κέντρα κοινωνικής πρόνοιας και περιφερειακές αρχές), όπως προβλέπεται από το Άρθρο 13 του Νόμου υπ' αριθμ. 4538/2018. Οι φορείς ιδιωτικού δικαίου έχουν το δικαίωμα να παρέχουν υπηρεσίες ανάδοχης φροντίδας, υπό την προϋπόθεση ότι θα συμμορφώνονται με τη σχετική νομοθεσία και ότι θα συνεργάζονται στενά με τις Δημόσιες Αρχές Προστασίας του Παιδιού.

Ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων των παιδιών είναι το δικαίωμα σε ασφαλή και επαρκή στέγαση. Σε αυτό το πλαίσιο, το Άρθρο 20 της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του Παιδιού⁶ (η Ελλάδα είναι συμβαλλόμενο κράτος) ορίζει τα εξής: «Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.»

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 27 της ίδιας Σύμβασης⁷:

«Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.»

⁵Νόμος υπ' αριθμ. 4538/2018, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 85/Α/16-5-2018, διαθέσιμη στα Ελληνικά στα <https://www.e-nomothesia.gr/oikogeneia/nomos-4538-2018-phek-85a-16-5-2018.html>

⁶Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, 20 Νοεμβρίου 1989, Ηνωμένα Έθνη, Σειρά Διεθνών Συμβάσεων, τόμος 1577,

διαθέσιμο στη διεύθυνση <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

⁷Id

Η ΜΕΤΑδραση αποτελεί καίριο παράγοντα στο πεδίο της προστασίας του παιδιού, προσφέροντας ένα ολοκληρωμένο δίκτυ ασφαλείας δραστηριοτήτων για την προστασία των ασυνόδευτων και χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών, το οποίο καλύπτει μακροχρόνια κενά του εθνικού συστήματος προστασίας.

Πολλά ασυνόδευτα παιδιά φτάνουν στην Ελλάδα έχοντας χάσει ή έχοντας χωριστεί από τους γονείς ή τους συγγενείς τους. Μία από τις θεμελιώδεις ανάγκες τους είναι η παροχή ασφαλούς και επαρκούς στέγασης. Μετά από την απότομη αύξηση των μικτών μεταναστευτικών ροών, στις αρχές του καλοκαιριού του 2015, η ΜΕΤΑδραση προσφέρει στα ασυνόδευτα και χωρισμένα από τις οικογένειές τους ανήλικα ασφαλή στέγαση σε οικογένειες, μετά από τη μεταφορά τους από τα σημεία εισόδου.

Η πρακτική αυτή υφίσταται εδώ και δεκαετίες στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει αποδειχτεί ότι η διαμονή των παιδιών σε οικογένειες είναι η καλύτερη επιλογή και εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Η δραστηριότητα ανάδοχης φροντίδας εφαρμόζεται από τη ΜΕΤΑδραση, σε συμμόρφωση με την εθνική νομοθεσία και τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού, και σε συνεργασία με την τοπική Εισαγγελία και τις τοπικές αρχές. Επιπροσθέτως, η ΜΕΤΑδραση προσφέρει μεταξύ άλλων μακροχρόνια αναδοχή, από τον Ιανουάριο του 2018 (ανατρέξτε στην ενότητα 1.3 για περισσότερες πληροφορίες).

1.2 Ανάλυση SWOT

Εσωτερικά	
Δυνατά σημεία	Αδυναμίες
• Στενή συνεργασία με τους επιτρόπους των ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους ανήλικων • Γόνιμη συνεργασία με το Γραφείο Εισαγγελέα και άλλους εμπλεκόμενους δημόσιους φορείς • Ευελιξία του προγράμματος ανάδοχής της ΜΕΤΑδρασης, το οποίο προσαρμόζεται σε τέσσερις διαφορετικές συνθήκες	• Συχνές ασάφειες αναφορικά με το πεδίο εφαρμογής και το πλαίσιο αναφοράς της ανάδοξης φροντίδας • Η ανάδοξη φροντίδα ερμηνεύεται ως μια εκδοχή υιοθεσίας, προκαλώντας περιορισμένο ενδιαφέρον από τις οικογένειες • Οι προσδοκίες των υποψήφιων οικογενειών αναφορικά με την ηλικία και το εθνικό προφίλ του παιδιού δεν αντιστοιχούν στις τάσεις της ομάδας-στόχου • Οι καθυστερήσεις στις υποθέσεις οικογενειακής επανένωσης μπορεί να τροποποιήσουν τον αρχικό τύπο τοποθέτησης
Εξωτερικά	
Ευκαιρίες	Απειλές
• Ο νέος νόμος είναι ένα βήμα ενίσχυσης του ρόλου του κράτους στην ανάδοξη φροντίδα • Υιοθέτηση καλών πρακτικών και τεχνογνωσίας από τους κρατικούς φορείς	• Οι ενδεχόμενες περικοπές προϋπολογισμού από μειώσεις χρηματοδοτήσεων μπορούν να επηρεάσουν τη λειτουργία του προγράμματος • Χαμηλό επίπεδο πολιτισμικής ευαισθησίας, καθώς οι προσδοκίες των υποψήφιων ανάδοχων γονέων διαφέρουν από το πραγματικό εθνικό υπόβαθρο των παιδιών και την ηλικία τους

1.3 Καλές πρακτικές στην Ελλάδα

Από τον Σεπτέμβριο του 2015, η ΜΕΤΑδραση έχει υιοθετήσει ένα πρόγραμμα ανάδοχης φροντίδας για ασυνόδευτα παιδιά, σε συνεργασία με τις κρατικές υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, το οποίο εφαρμόζει τις κοινωνικές αξιολογήσεις που αναφέρει η ελληνική νομοθεσία ανάδοχης φροντίδας. Το πρόγραμμα απευθύνεται σε οικογένειες που αποτελούνται από ένα ζευγάρι ή μεμονωμένα άτομα με ή χωρίς βιολογικά παιδιά, που επιθυμούν να φροντίσουν και να μεγαλώσουν ένα ασυνόδευτο ή χωρισμένο από την οικογένειά του παιδί.

Μέχρι σήμερα, 77 παιδιά συνολικά έχουν τοποθετηθεί σε οικογένειες υποδοχής, υπό την αιγίδα του προγράμματος ανάδοχης φροντίδας της ΜΕΤΑδρασης. Η ομάδα ανάδοχης φροντίδας αποτελείται από μία διεπιστημονική ομάδα επαγγελματιών με εμπειρία στην αναδοχή και την προστασία του παιδιού. Η ομάδα έχει δημιουργήσει μια εξαιρετική σχέση συνεργασίας με τους Εισαγγελείς Ανηλίκων, καθώς και με άλλους σημαντικούς φορείς, όπως είναι οι τοπικές και περιφερειακές αρχές, τα νοσοκομεία παιδών και άλλες δομές φιλοξενίας ανηλίκων. Πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόγραμμα τελεί υπό επιστημονική παρακολούθηση, ενώ οι στόχοι και οι αρχές του έχουν καθοριστεί κατόπιν ανταλλαγής τεχνογνωσίας με άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η Ολλανδία, η Ιταλία, το Βέλγιο και η Γαλλία.

Το πρόγραμμα ανάδοχης φροντίδας της ΜΕΤΑδρασης προσφέρει τέσσερις τύπους αναδοχής. Ο πρώτος είναι η κατεπείγουσα ανάδοχη φροντίδα, όταν ένα ασυνόδευτο παιδί πρέπει να τοποθετηθεί αμέσως σε μια κατάλληλη οικογένεια υποδοχής, είτε επειδή είναι πολύ μικρό, είτε επειδή έχει νοσηλευτεί σε νοσοκομείο. Το δεύτερο είναι η συγγενική αναδοχή, η οποία αναφέρεται σε περιπτώσεις όπου την αναδοχή του παιδιού αναλαμβάνουν συγγενείς του (π.χ. θείος, θεία, παππούδες). Η τρίτη περίπτωση είναι η βραχυχρόνια ανάδοχη φροντίδα, που διαρκεί από δύο μήνες έως και δύο χρόνια, και αφορά παιδιά που περιμένουν την επανασύνδεση με τις οικογένειές τους σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Η τέταρτη περίπτωση είναι η μακροχρόνια φροντίδα. Συνιστάται για ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους ανήλικα που αναζητούν άσυλο στην Ελλάδα και αναμένεται να παραμείνουν στις ανάδοχες οικογένειες μέχρι να ενηλικιωθούν.

Πρέπει να επισημανθεί ότι οι οικογένειες αναδοχής λαμβάνουν συνεχή υποστήριξη από τη ΜΕΤΑδραση, ώστε να διευκολυνθεί η αναδοχή. Το πιο σημαντικό είναι ότι πραγματοποιούνται τακτικές προπαρασκευαστικές συναντήσεις με κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους. Είναι εξαιρετικά σημαντικό κάθε οικογένεια υποδοχής να έχει πρόσβαση σε ψυχολογική υποστήριξη και υπηρεσίες διερμηνείας, ώστε να μπορεί να επικοινωνήσει σωστά με το παιδί.

Ένα μέλος του Δικτύου Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων της ΜΕΤΑδρασης είναι επίσης εξουσιοδοτημένο να διαχειρίζεται κάθε υπόθεση ασυνόδευτου ανήλικου που πρόκειται να τοποθετηθεί σε οικογένεια υποδοχής. Με αυτόν τον τρόπο διευκολύνεται η διαδικασία ταιριάσματος, ενώ ο κοινωνικός λειτουργός αποκτά πιο εμπειριστατωμένη άποψη για το προφίλ του παιδιού. Ο επαγγελματίας επίσης βοηθάει με πρακτικά ζητήματα, παρέχοντας διοικητική υποστήριξη κατά την εγγραφή σε σχολείο, στα ραντεβού με γιατρούς και άλλες δραστηριότητες. Οι κοινωνικοί λειτουργοί και τα μέλη του Δικτύου Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων εργάζονται μαζί και μπορούν εξίσου να παρέμβουν, αν κάποιο παιδί εκφράσει οποιουδήποτε είδους ανησυχία ή ανάγκη.

1.4 Αδυναμίες της εναλλακτικής οικογενειακής φροντίδας στην Ελλάδα

Η έλλειψη ενημέρωσης για την ανάδοχη φροντίδα στην Ελλάδα έχει αναγνωριστεί ως σημαντική αδυναμία. Υπάρχουν ασάφειες σχετικά με τη φύση και τον σκοπό της ανάδοχης φροντίδας, ενώ τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των ανάδοχων γονέων δεν είναι ευρέως γνωστά. Αντιθέτως, επικρατεί η εσφαλμένη και διαδεδομένη αντίληψη ότι η ανάδοχη φροντίδα αποτελεί εισαγωγή ή πρόδρομος υιοθεσίας. Ως αποτέλεσμα, είναι περιορισμένος ο αριθμός των οικογενειών που υποβάλουν αίτηση συμμετοχής αναφορικά με τον αριθμό των ασυνόδευτων παιδιών που έχουν ανάγκη ανάδοχης φροντίδας, κάτι που μειώνει τις επιλογές ταιριάσματος. Και το πρόβλημα μπορεί να επιδεινωθεί, αν υπάρχουν μόνο λίγες οικογένειες με εθνικό υπόβαθρο, που να είναι ενσωματωμένες στην ελληνική κοινωνία.

Μια άλλη αδυναμία που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι τα πρωτόκολλα συνεργασίας μεταξύ εμπλεκόμενων φορέων και ιδρυμάτων. Κάτι που μπορεί να δυσκολέψει τη διαχείριση των υποθέσεων παιδιών που τοποθετούνται σε εναλλακτική οικογενειακή φροντίδα.

Αναφορικά με τα παιδιά στο πρόγραμμα ανάδοχης φροντίδας της ΜΕΤΑδρασης, χρειάζεται να επισημανθούν κάποια σημεία. Κατ' αρχάς, η προσέλκυση οικογενειών είναι δύσκολη, καθώς οι νεαροί αιτούντες άσυλο είναι κυρίως έφηβοι (το 66% εκ των οποίων αγόρια), με καταγωγή από τη Μέση Ανατολή ή τις αφρικανικές χώρες. Είναι σημαντικό να τονίσουμε πως οι υποψήφιος οικογένειες υποδοχής στην Ελλάδα πιστεύουν ότι θα τους ζητηθεί να υποδεχτούν ένα μικρής ηλικίας καυκάσιο παιδί (κατά προτίμηση κάτω των 10 ετών), και επίσης θεωρούν ότι η αναδοχή σύντομα θα μετατραπεί σε υιοθεσία. Ένα άλλο σημαντικό γεγονός είναι η έλλειψη ενημέρωσης αναφορικά με το κοινωνικό και ιατρικό ιστορικό των ασυνόδευτων παιδιών. Επιπλέον, η ολοκλήρωση των υποθέσεων επανασύνδεσης με την οικογένεια πραγματοποιείται με σημαντικές καθυστερήσεις, στην περίπτωση παιδιών που έχουν τοποθετηθεί σε οικογένειες υποδοχής. Επομένως, οι τοποθετήσεις ανάδοχης φροντίδας που έχουν χαρακτηριστεί ως βραχυχρόνιες τοποθετήσεις, συχνά εξελίσσονται σε μακροχρόνιες τοποθετήσεις.

Είναι καίριας σημασίας να σημειωθεί ότι η Ελλάδα δεν θεωρείται πλέον χώρα που αντιμετωπίζει μια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης με μεταναστευτικές ροές ή με ανθρωπιστική κρίση. Αντιθέτως, η διεθνής κοινότητα συμερίζεται την άποψη ότι η Ελλάδα είναι πλέον σε ύστερο στάδιο και πρέπει να διαχειριστεί και να αντιμετωπίσει το ζήτημα της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων. Ως άμεσο αποτέλεσμα, οι χρηματοδοτήσεις αναμένεται να είναι σε χαμηλότερα επίπεδα τα επόμενα χρόνια, και αυτό το γεγονός σαφώς θα αποτελέσει εμπόδιο στη βέλτιστη λειτουργία του προγράμματος.

1.5 Τρέχουσες ευκαιρίες

Το πρόγραμμα και οι επαγγελματίες ανάδοχης φροντίδας της ΜΕΤΑδρασης έχουν την ευκαιρία να συμμετάσχουν σε ευρωπαϊκά έργα, όπως το ALFACA II. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι συμμετέχοντες του προγράμματος είναι ιδρύματα, οργανισμοί, ΜΚΟ και κοινότητες που διαχειρίζονται τα προγράμματα ανάδοχης φροντίδας για ασυνόδευτα ανήλικα. Εκτός από την τακτική ανταλλαγή τεχνογνωσίας ανάμεσα στους συμμετέχοντες, οι επαγγελματίες της ΜΕΤΑδρασης λαμβάνουν εκπαίδευση και υψηλού επιπέδου κατάρτιση στις σχετικές δεξιότητες και γνώσεις. Η περαιτέρω ανταλλαγή τεχνογνωσίας ανάμεσα στους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα και στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα ήταν μια καλοδεχούμενη εξέλιξη αναφορικά με τη βελτίωση της ανάδοχης φροντίδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο Νόμος υπ' αριθμ. 4538/2018 «Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις»⁸ και η πρακτική εφαρμογή του αποτελούν εξαιρετική ευκαιρία για τη βελτίωση της ανάδοχης φροντίδας στην Ελλάδα. Ο νέος νόμος προβλέπει την κατάρτιση του Εθνικού Μητρώου Ανήλικων, που πρέπει να διατηρείται από το ΕΚΚΑ. Όλα τα παιδιά που στεγάζονται σε ιδρύματα προστασίας ανήλικων ή που αναμένεται να τοποθετηθούν σε ανάδοχες οικογένειες θα εγγράφονται υποχρεωτικά στο εν λόγω μητρώο. Επιπλέον, σύμφωνα με τον νέο νόμο για την ανάδοχη φροντίδα, το ΕΚΚΑ πρέπει να διατηρεί Μητρώο Υποψήφιων ανάδοχων Γονέων και Μητρώο Εγκεκριμένων Ανάδοχων Γονέων. Και για πρώτη φορά στην Ελλάδα, θα έχουν δικαίωμα να εγκριθούν ως ανάδοχοι γονείς και άτομα που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης, με την προϋπόθεση ότι πληρούν όλα τα άλλα κριτήρια που προβλέπει ο νόμος. Σε γενικές γραμμές, η ανάδοχη φροντίδα στην Ελλάδα επιτηρείται από τις Δημόσιες Αρχές Προστασίας του Παιδιού (π.χ. κοινοτικές και περιφερειακές), όπως προβλέπεται από το Άρθρο 13 του Νόμου υπ' αριθμ. 4538/2018. Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η νέα νομοθεσία για την ανάδοχη οικογενειακή φροντίδα ορίζει ότι η οικονομική βοήθεια που καταβάλλεται στις οικογένειες υποδοχής θα παρέχεται από τον ΟΠΕΚΑ (Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων & Κοινωνικής Αλληλεγγύης), και θα εξαιρείται από τη φορολογία και άλλα επιπρόσθετα τέλη. Ωστόσο, το χρηματικό ποσό που θα χορηγείται δεν έχει ακόμα καθοριστεί.

1.6 Συμμετοχή των παιδιών στην ανάλυση

Η έρευνα του τρόπου με τον οποίο τα ασυνόδευτα παιδιά αντιλαμβάνονται τις υπηρεσίες οικογενειακής φροντίδας διεξήχθη δια μέσου ποιοτικής μελέτης της περίπτωσης ενός παιδιού 11 ετών πακιστανικής καταγωγής, το οποίο ήταν σε ανάδοχη φροντίδα τον Μάιο του 2018. Η μεθοδολογία συνίστατο στη χορήγηση μιας λίστας ερωτήσεων ανοιχτού τύπου, με ελεύθερες απαντήσεις, στους ανάδοχους γονείς, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η διεξαγωγή ημιδομημένου διαλόγου. Η λογική πίσω από την επιλογή των ανάδοχων γονέων ως άτυπων συνεντευξαζόντων ήταν το γεγονός ότι το παιδί τους θεωρούσε σημαντικές φιγούρες εμπιστοσύνης. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι ερωτήσεις συντάχθηκαν από έναν κοινωνικό λειτουργό της ΜΕΤΑδρασης επιφορτισμένο με το καθήκον να παρακολουθεί την τοποθέτηση, μετά την οποία πραγματοποιήθηκαν προπαρασκευαστικές συζητήσεις επεξήγησης του σκοπού της συνέντευξης, τόσο στους ανάδοχους γονείς όσο και στο παιδί.

⁸Ανατρέξτε στην παραπάνω σημείωση 5

Ο αντικειμενικός σκοπός της συζήτησης ήταν να αποκτηθεί πιο ξεκάθαρη εικόνα για τις σκέψεις, τις εμπειρίες και την ανάπτυξη του παιδιού, κατά τη διάρκεια της αναδοχής. Η συγκεκριμένη υπόθεση επιλέχθηκε επειδή, τη στιγμή της συνέντευξης, η αναδοχή είχε φτάσει σε ένα στάδιο όπου το παιδί μπορούσε να μοιραστεί τα συναισθήματα και την άποψή του σε ένα ασφαλές και πλαισιωμένο περιβάλλον.

Η συζήτηση πρόσφερε στο παιδί την ευκαιρία να εκφράσει σκέψεις που δεν είχε μοιραστεί ποτέ μέχρι τότε, πιθανότητα για πολιτισμικούς λόγους ή λόγω συστολής. Ένα σημαντικό ζήτημα που ανέκυψε αναφερόταν στην αρχική σοβαρή ανησυχία του παιδιού σχετικά με το προφίλ της οικογένειας και το ταίριασμα. Αυτού του είδους η πληροφορία πρόσφερε στους επαγγελματίες μια πιο ξεκάθαρη εικόνα του ψυχικού πόνου και του ενδεχόμενου άγχους που μπορεί να αντιμετωπίζει ένα παιδί, πριν από την αλλαγή που πρόκειται να συμβεί στη ζωή του.

Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι οι συνθήκες διαβίωσης του παιδιού είχαν βελτιωθεί, καθώς από οικτρές συνθήκες (άστεγος) μετατράπηκαν σε ασφαλές περιβάλλον (οικογενειακή εστία), το παιδί εξέφρασε αίσθηση ανασφάλειας και αβεβαιότητα αναφορικά με την τοποθέτηση. Η κατάσταση είχε βελτιωθεί σημαντικά και είχε χτιστεί εμπιστοσύνη, καθώς οι ανάδοχοι γονείς κατέβαλαν προσπάθειες να διατηρήσουν μια σύνδεση με το σπίτι του παιδιού στη χώρα καταγωγής του μέσω ίντερνετ, αποτρέποντας με αυτόν τον τρόπο τα συναισθήματα απομόνωσης. Από την άλλη μεριά, το φράγμα της γλώσσας φαίνεται να διαδραμάτισε δευτερεύοντα μόνο ρόλο, καθώς η χρήση συγκεκριμένων εργαλείων αποδείχτηκε επωφελής για τη δημιουργία σύνδεσης ανάμεσα στους ανάδοχους γονείς και το παιδί.

Το παιδί εξέφρασε την αγωνία του αναφορικά με την ανάγκη να νιώσει αποδεκτό από την οικογένεια υποδοχής, μη θέλοντας να δείξει συμπεριφορά που θα μπορούσε να θεωρηθεί αποκλίνουσα. Σε αυτήν την περίπτωση, οι επαγγελματίες παρενέβησαν για να εξηγήσουν στο παιδί ότι ακόμα κι αν έκανε κάτι που θα θεωρούνταν «απαράδεκτο» ή αν δεν κατάφερνε να επιτύχει κάποιον στόχο, θα συνέχιζε να λαμβάνει φροντίδα και προσοχή από τους ανάδοχους γονείς του.

Αναφορικά με την ανάπτυξη του παιδιού, το γεγονός ότι είχε έρθει στην Ελλάδα κατά κύριο λόγο για να υποστηρίξει οικονομικά την οικογένειά του στο Πακιστάν αποτελούσε πρόκληση για την οικογένεια και τους επαγγελματίες. Σήμαινε ότι έπρεπε να εξηγήσουν και να επισημάνουν τα οφέλη της εκπαίδευσης, των αθλητικών δραστηριοτήτων, ακόμα και την έννοια της απαγόρευσης της παιδικής εργασίας στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης, το παιδί άρχισε να απολαμβάνει τις ευχάριστες διαστάσεις της αναδοχής και να νιώθει υπερηφάνεια για τα επιτεύγματά του.

Όσον αφορά τον δεσμό με τους ανάδοχους γονείς, και τον τρόπο που δημιουργήθηκε, φαίνεται ότι η σχέση τους πέρασε διαφορετικά στάδια καινάμεικτα συναισθήματα. Η αρχική περίοδος της αναδοχής μπορεί να περιγραφεί ως ένα διάστημα αβεβαιότητας και αμηχανίας, συναισθήματα που στη συνέχεια αντικαταστάθηκαν από ισχυρή αυτοπεποίθηση, συναισθηματικό άνοιγμα, σταθερότητα και όνειρα για το μέλλον.

Τέλος, οι ρίζες του παιδιού και το πολιτισμικό υπόβαθρό του φάνηκε να διαδραματίζουν καίριο ρόλο, τόσο για την αναδοχή όσο και για την κατεύθυνση της ζωής του. Η σύνδεση και η ισορροπία ανάμεσα στους δύο αυτούς πυλώνες κατέδειξε ότι όσο πιο αποδεκτό γίνεται το πολιτισμικό υπόβαθρο και η «διαφορετικότητα» του παιδιού, τόσο πιο ικανό γίνεται το παιδί να επενδύσει σε μια σχέση.

2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

2.1 Εθνικό επίπεδο

Το νέο νομοθετικό πλαίσιο θεωρείται κρίσιμο βήμα προς μια ουσιαστική κρατική μεταρρύθμιση του συστήματος παιδικής προστασίας και μεγάλη βελτίωση του συστήματος εναλλακτικής οικογενειακής φροντίδας στην Ελλάδα. Ωστόσο, δεν έχει τεθεί ακόμη σε πλήρη εφαρμογή.

Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός θέσεων σε δομές φιλοξενίας είναι περιορισμένος, το ελληνικό μοντέλο προστασίας του παιδιού είναι κατά κύριο λόγο προσανατολισμένο στη φροντίδα σε ιδρύματα παρά στην ανάδοχη φροντίδα. Μια ενδεχόμενη πρόταση θα αφορούσε την υιοθέτηση ολοκληρωμένης εθνικής στρατηγικής, δομημένης σε μεγάλο βαθμό με όρους οικογενειακής φροντίδας.

Υπό αυτήν την έννοια, ένα εθνικό πλάνο θα μπορούσε να αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο της αποσαφήνισης των ρόλων και των ευθυνών των δημόσιων αρχών (περιφερειακές και κοινοτικές υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, νοσοκομεία παιδών κ.λπ.), των κοινωνικών φορέων και των ΜΚΟ. Η νέα νομοθεσία αποτελεί ένδειξη προόδου, σηματοδοτώντας τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα προς πιο οικογενειοκεντρικά μοντέλα φροντίδας. Ωστόσο, ακόμα και χωρίς το νομοθετικό πλαίσιο, η υιοθέτηση επαρκών μηχανισμών εφαρμογής και η διαμόρφωση ενός συστήματος προστασίας του παιδιού από την οπτική της εναλλακτικής οικογενειακής φροντίδας σε επίπεδο πολιτικής, θα μπορούσε επίσης να αποφέρει ευνοϊκά αποτελέσματα. Ανάλογες εξελίξεις θα σηματοδοτούσαν την κοινή κατανόηση της εναλλακτικής οικογενειακής φροντίδας και θα αμφισβητούσαν το τρέχον μοντέλο φροντίδας σε ιδρύματα. Επιπροσθέτως, η εμπειρία των μη κρατικών φορέων και οι ορθές πρακτικές στο πεδίο της ανάδοχης φροντίδας θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στη στροφή του ελληνικού κράτους προς αυτήν την κατεύθυνση.

2.2 Περιφερειακό και τοπικό επίπεδο

Μία ακόμη πρόταση σχετικά με αυτό το ζήτημα θα ήταν να εξεταστεί η υιοθέτηση ενός κοινού πλαισίου για τη βέλτιστη δικτύωση και επικοινωνία όλων των κρατικών αρχών και συνεργαζόμενων φορέων, με ιδιαίτερη εστίαση στον σαφή διαχωρισμό καθηκόντων και εργασίας, και την τελειοποίηση των πρωτοκόλλων συνεργασίας, έτσι ώστε να διευκολυνθεί ο συντονισμός των διαδικασιών. Η διάκριση των ευθυνών κάθε εμπλεκόμενου φορέα σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο ενδεχομένως να μπορεί να βοηθήσει με κάθε είδους διαδικαστικές καθυστερήσεις και να προωθήσει τη σταθερότητα. Αν μουν τα σωστά θεμέλια, θα μπορεί να διασφαλιστεί το υψηλό επίπεδο συνέχειας, για την παροχή φροντίδας και υποστήριξης τόσο για τα ασυνόδευτα ανήλικα όσο και για τις ανάδοχες οικογένειες. Επιπλέον, η ανάλογη διασύνδεση των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, μαζί με την πρώιμη διερεύνηση της δυνατότητας ανάδοχης φροντίδας κατά τη διάρκεια της παραμονής ενός ασυνόδευτου ανήλικου σε δομές φιλοξενίας / ασφαλείς ζώνες θα μπορούσε επίσης να αποδειχτεί επωφελής για την ανάπτυξη του προγράμματος.

3. ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ

Θα πρέπει να εστιαστεί προσοχή στην ανάπτυξη δυνατοτήτων, στον καθορισμό επαγγελματικών προτύπων και στη συνεχιζόμενη συστηματική εκπαίδευση των επαγγελματιών προστασίας του παιδιού, ώστε να μπορέσουν να κατανοήσουν βαθιά την έννοια της ανάδοχης φροντίδας. Η εξειδίκευση των επαγγελματιών προστασίας του παιδιού στο πεδίο της εναλλακτικής οικογενειακής φροντίδας θα έχει ως αποτέλεσμα την αποσαφήνιση της έννοιας της ανάδοχης φροντίδας και του αντίστοιχου νομικού πλαισίου. Οπλισμένοι με εξειδικευμένη γνώση και τεχνογνωσία, οι επαγγελματίες θα είναι πιο αφοσιωμένοι στην εφαρμογή της ανάδοχης φροντίδας.

Η τακτική πληροφόρηση για την έννοια και τα οφέλη του συστήματος εναλλακτικής ανάδοχης φροντίδας για ασυνόδευτα ανήλικα θα οδηγήσει στην αύξηση της ενημέρωσης του κοινού και της κατανόησης του ζητήματος, και θα πυροδοτήσει το ενδιαφέρον της ελληνικής κοινωνίας εν γένει.

Τέλος, η ευρεία πλειοψηφία των υποψήφιων ανάδοχων γονέων που εκφράζουν ενδιαφέρον επί του παρόντος βρίσκεται στην περιοχή της Αθήνας. Η πιθανότητα επέκτασης του έργου και σε άλλες πόλεις της ηπειρωτικής Ελλάδας, καθώς και στα νησιά όπου είναι συγκεντρωμένοι προσφυγικοί πληθυσμοί θα μπορούσε επίσης να εξεταστεί. Η επέκταση του έργου και σε άλλες πόλεις θεωρείται σημαντική ευκαιρία για τη συμμετοχή περισσότερων εταίρων και τοπικών αρχών στην υλοποίησή του, καθιστώντας το έτσι πιο βιώσιμο.

	Στόχος/Σκοπός	Δραστηριότητες	Φορείς	Επίπεδο	Χρονοδιάγραμμα
1.	Ανάπτυξη δυνατοτήτων και δημιουργία κοινών επαγγελματικών προτύπων για τους κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται ανάδοχες οικογένειες	Παροχή κατάρτισης στο μοντέλο του ALFACA ⁹ και ενημερωτικά σεμινάρια για το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο	Περιφερειακές δημόσιες υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας, κοινωνικές υπηρεσίες νοσοκομείων παιδών, άλλες ΜΚΟ, ΕΚΚΑ	Εθνικό	Ιούλιος - Οκτώβριος 2019
2.	Ευαισθητοποίηση του κοινού για την έννοια της εναλλακτικής οικογενειακής φροντίδας. Προώθηση του προγράμματος στις εθνικές κοινότητες	Εκστρατείες στρατηγικής προώθησης και ενημέρωσης, οργάνωση εισαγωγικών συναντήσεων για υποψήφιους ανάδοχους γονείς	METAδραση	Εθνικό και τοπικό	Ιούλιος - Οκτώβριος 2019
3.	Επέκταση του προγράμματος της METAδρασης και εκτός Αθηνών	Γνωστοποίηση και παρουσίαση του προγράμματος σε κοινότητες και σε τοπικές εισαγγελίες	Τοπικές αρχές, κοινότητες, τοπικές εισαγγελικές αρχές, άλλες ΜΚΟ, ΕΚΚΑ	Τοπικό	Ιούλιος - Οκτώβριος 2019

⁹ Στα πλαίσια του πρώτου έργου ALFACA, η Nidos (Ολλανδία) σε συνεργασία με τις οργανώσεις Minor-Ndako (Βέλγιο), Jugendhilfe Süd-Niedersachsen (Γερμανία), OPU (Δημοκρατία της Τσεχίας), τον Δανικό Ερυθρό Σταυρό και την ΚΙJA (Αυστρία) ανέπτυξαν ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο για επαγγελματίες που εργάζονται με οικογένειες υποδοχής που φροντίζουν ασυνόδευτα ανήλικα. Στόχος του προγράμματος ήταν η περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση της υποδοχής ασυνόδευτων ανήλικων σε οικογένειες, παρέχοντας στους επαγγελματίες τα απαιτούμενα εργαλεία και διδάσκοντάς τους πώς να τα χρησιμοποιούν. Η περίοδος εφαρμογής του προγράμματος ήταν από 1 Οκτωβρίου 2015 έως 1 Απριλίου 2017, και το έργο συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

4. ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΔΟΣΗΣ

Το σχέδιο διάδοσης συνίσταται σε μια σειρά συναντήσεων με σχετικούς ενδιαφερόμενους παράγοντες και συνεργαζόμενους φορείς στο πεδίο της ανάδοχης φροντίδας. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην προσέγγιση επαγγελματιών δημόσιων υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και εκπροσώπων τακτικών δομών μέριμνας για τους νέους. Επιπλέον, θα οργανωθεί ένα συνέδριο¹⁰ για επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της ανάδοχης φροντίδας. Το πρόγραμμα θα περιλαμβάνει παρουσιάσεις προτάσεων και προτάσεων, ευκαιρίες για ανταλλαγή ορθών πρακτικών και συζητήσεις σχετικά με την περαιτέρω ανάπτυξη της έννοιας της ανάδοχης φροντίδας. Ο παρακάτω πίνακας συνοψίζει τις προγραμματισμένες δραστηριότητες:

	Δραστηριότητες/Φορείς	Σκοπός	Ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα
1.	Διοργάνωση συναντήσεων με τους κύριους δημόσιους εμπλεκόμενους φορείς, δηλαδή τα τμήματα υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας των περιφερειών και κοινοτήτων που συνεργάζονται με τον Δήμο της Αθήνας	Διάλογος για τα πρωτόκολλα συνεργασίας, τον επιμερισμό καθηκόντων και τη διευκόλυνση των διαδικασιών	Φθινόπωρο 2019
2.	Διεξαγωγή συναντήσεων με τα τμήματα υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας στα νοσοκομεία παιδών στην περιοχή της Αθήνας	Διάλογος για τα πρωτόκολλα συνεργασίας, τον επιμερισμό καθηκόντων και τη διευκόλυνση των διαδικασιών	Φθινόπωρο 2019
3.	Οργάνωση συνεδρίου για τους επαγγελματίες που εργάζονται στο πεδίο ανάδοχης φροντίδας στην Ελλάδα	Διάλογος για περαιτέρω ανάπτυξη και βελτίωση της φροντίδας με βάση την οικογένεια	Χειμώνας 2019

¹⁰ Υπό την προϋπόθεση διαθέσιμης χρηματοδότησης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατάρτιση Alfaca στην Ελλάδα

Τον Μάιο του 2019, πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα ένα διήμερο σεμινάριο κατάρτισης στο ALFACA για επαγγελματίες στη παιδική προστασία και στην αναδοχή. Επρόκειτο για μια καλή ευκαιρία για την περαιτέρω προώθηση του υλικού ALFACA. Το σεμινάριο επίσης αποδείχθηκε μια εξαιρετική ευκαιρία γνωστοποίησης και συζήτησης των ορθών πρακτικών του μοντέλου ALFACA. Το πρόγραμμα παρακολούθησαν εκπρόσωποι και κοινωνικοί λειτουργοί από τα τμήματα υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας Αθηνών, μαζί με μέλη της ομάδας συντονισμού του δικτύου επιτροπείας της ΜΕΤΑδρασης και κοινωνικούς λειτουργούς του προγράμματος ανάδοχης φροντίδας της ΜΕΤΑδρασης. Το σεμινάριο κατάρτισης εστίασε κυρίως στα παρακάτω θέματα.

Μέρα 1

Ενημέρωση σχετικά με το ιστορικό των ασυνόδευτων ανήλικων

Το πολιτισμικό και εθνικό προφίλ του παιδιού, προσδιορισμός των διαφορετικών προηγούμενων εμπειριών των παιδιών, παράγοντες προστασίας (π.χ. Ικανότητα ομιλίας της γλώσσας, κοινωνική υποστήριξη, συνέχεια στην υποδοχή και θρησκεία) και παράγοντες κινδύνου (π.χ. ψυχικό τραύμα, δυσάρεστες εμπειρίες κατά τη φυγή, ανησυχίες για την οικογενειακή κατάσταση και το νομικό καθεστώς) και κίνδυνοι ασφάλειας (π.χ. Σωματεμπορία, σεξουαλική παρενόχληση ή καταναγκαστική εργασία).

Εργασία σε ένα διαπολιτισμικό περιβάλλον

Ανάγκη κατανόησης του πολιτισμικού πλαισίου αναφοράς των ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους ανήλικων, μέθοδος 3 βημάτων του Ντέιβιντ Πίντο, ανάγκη κατανόησης των «παρεξηγήσεων» (κουλτούρα ντροπής συγκριτικά με την κουλτούρα ενοχής, το άμεσο συγκριτικά με το έμμεσο, το λογικό συγκριτικά με το σχετικό, οι υψηλές προσδοκίες της οικογένειας και η τιμή συγκριτικά με το συμφέρον, οι αντιλήψεις για την υγεία).

Ανάγκη καθοδήγησης

Σημαντικά ζητήματα ανάπτυξης του ασυνόδευτου και χωρισμένου από την οικογένειά του ανήλικου από τη φυγή, αρχικά στάδια υποδοχής (ανάπαυση και ασφάλεια), κάλυψη βασικών αναγκών (στέγαση, επικοινωνία με συγγενείς), επικοινωνία με παιδιά με βάση το συμφέρον και την αξιοπιστία, θετική υποστήριξη και υπομονή, αύξηση προστατευτικών παραγόντων και ελαχιστοποίηση παραγόντων κινδύνου μέσω της εστίασης στο μέλλον (αυτονομία, επανασύνδεση και επιστροφή).

Μέρα 2

Προσέλκυση οικογενειών

Η σημασία της ύπαρξης ενός σχεδίου προσέλκυσης (στρατηγικές, μέθοδοι και δραστηριότητες), η εστίαση σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά οικογενειών (εθνικών ή γηγενών), οι συνεχείς προσπάθειες προσέλκυσης νέων οικογενειών, τα μικρά βήματα και η πρόοδος θεωρούνται ουσιώδους σημασίας.

Διαδικασία διερεύνησης οικογενειών

Πότε και ποιος πρέπει να διερευνηθεί, η διαδικασία έρευνας, τα εργαλεία αξιολόγησης οικογενειών (κατάλογος ερωτήσεων, συμπεριφορές, απόψεις και ποιότητες), παράγοντες και προοπτικές βιωσιμότητας).

Ταίριασμα και τοποθέτηση

Προφίλ και βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, προφίλ και αφοσίωση της οικογένειας, επιθυμίες του παιδιού, αφοσίωση όλων των εμπλεκόμενων μερών (παιδί, βιολογική οικογένεια, υποψήφιοι ανάδοχοι γονείς και κηδεμόνες), καθοδήγηση μετά την τοποθέτηση και πρόληψη κατάρρευσης.